

TITU MAIORESCU THROUGH ALEXANDRU GEORGE AND VICEVERSA**Marian Victor Buciu, Prof., PhD, University of Craiova**

Abstract: The article is an excerpt from the volume Criticism and creation: the case of Alexandru George. A meta-critical examination, non-apologetic, focused in particular on the footsteps of Liviu Rusu, Nicolae Manolescu, and E. Lovinescu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Al. Paleologu, M. Nițescu etc. Al. George, in T. Maiorescu writings, seeks the psychology, the philosophy, the culture, the theoretical concepts and instruments, the aesthetic applicability, the stylistic talent, the critical creativity or the creative criticism. Through (re)action and identification, he discovers the circumstantial limits of a paradoxical and contrary personality. The criterion for liberating verification of the truth is critical, located between ideality and reality.

Keywords: creation, criticism, protocronyism, truth, freedom, Liviu Rusu, Nicolae Manolescu.

Să-l urmărim pe Alexandru George (6 aprilie 1930-28 septembrie 1930) în confruntarea cu istoria literară, ca istoric al criticii și istoriei literare, și pentru a extrage o înțelegere de tip metaliterar. Deși Al. George ar prefera să spună probabil *mentaliterar*... Începând cu fondatorul, cum este el recunoscut în mod curent, Titu Maiorescu. O critică a criticii despre critica acestuia citim în *Din nou despre Titu Maiorescu: La sfârșitul lecturii, III*, 1980.

Despre articolele lui Liviu Rusu, apărute în revista *Viața Românească* în 1963 și 1976, notează că sunt „bine venite”, dar cu „exagerări de ton”. Tonul și adevărul sau adevărurile? Nu opiniile sau ideile bine conturate și înrădăcinate în sensuri fac reala critică? Al. George devine aici avocatul critic al criticului avocat Maiorescu, apărut și în ceea ce el însuși, altfel, acuză: „spiritului maiorescian îi sunt străine în egală măsură denigrările stupide și exagerările apologetice”. Nimic denigrator ori apologetic? Nici în pamflete? Nici în atâtea cazuri, ca acela al lui V. A. Urechii? Nu este de rândul acesta Al. George însuși apologetic? Diferența de ton l-ar dispensa sau apăra de vină. Pentru el, alții ne sunt apologeții lui Maiorescu. Ni-i demască chiar aici. M. Nițescu (în *Argeș*, iulie 1972), este total elogios cu Maiorescu, el produce acolo un „imn de elogii”. Elogiul nu este decât o formă de eroare, de frângere a adevărului, și apare el însuși proteic. Pompiliu Marcea dezvăluie o „concentrare unică de exagerări și interpretări nejustificate”. Marcea susține aberant că Maiorescu a cunoscut sinestezia simbolistă înaintea lui Baudelaire în *Correspondences*. Apologetism în chip de protocronism, lăsare în voia valului național-comunist (o explicație acolo camuflată, autocenzurată, în context). Simion Ghiță a scris o carte ca să arate facila evidență că Maiorescu „n-a avut filozofie cu adevărat”. De unde se deduce că apologeții dau de lucru pseudo-denigratorilor. Z. Ornea însă scrie științific și interesant despre formele fără fond în *Junimea și junimismul*, 1975, pp. 162-191. Va să zică istoria literară (nu și critica?) este și științifică, deși nu propriu-zis știință... Al. George crede că T. Maiorescu respinge formele străine ca stricăcioase, numai că s-a revizuit în 1870, cu unele exemple, ca acela despre

constituția adecvată pe viitor la popor, o cedare accidentală, întrucât în 1883 el pledează contra schimbării instituțiilor și legilor. Refuzul devine acceptare pe criteriul adecvării progresive a formelor la fond. „Teoria junimistă a caracterului nociv al dezacordului dintre fond și formă trebuie corelată cu felul ei de a înțelege posibilitățile de adaptare a fondului la o anumită formă – atunci când junimiștii au fost siliți să admită că procesul acesta, contrar părerilor lor, se produce totuși.” Faptul nu schimbă, să spunem așa, fondul teoretic, acela că Maiorescu „a condamnat formele fără fond”. Existența unui fond minimal îngăduie împrumutul formal. Al. George constată gândirea progresivă a teoreticianului, contradictorie, ezitantă, la nivel de ansamblu. Ideea despre formele private de fond nici nu i-a venit lui în minte. Al. George știe (era pe-atunci singurul?, o știe și Paul Cornea în *Aproapele și departele*, poate și alții) că fiul, Titu, a preluat de la tatăl său, Ioan Maiorescu, dintr-o expresie ocazională a acestuia, teoria formelor fără fond.

Liviu Rusu nu (arată că) citește întreg scrisul lui Titu Maiorescu. Nimic, așadar, de pus în paranteză. Dinspre direcția lui Rusu (dar, am văzut, și a altora), Al. George își mută atacul, chiar intensificat, asupra lui T. Maiorescu. Ce i se poate recunoaște este examenul exclusiv de context, fără o revizuire actualizantă, de placare mortuară a prezentului asupra trecutului.

Al. George demitizează sau demistifică un T. Maiorescu îndrumător, gânditor al unui curent larg, el fiind recunoscut doar drept unul dintre contributorii la un fenomen spectral și nu unilateral, divers și nu advers. În fapt, el devine doar un aderent la o teză și nu un propunător al ei. Ș. Cioculescu (citată cu articolul *Critica de directivă*, din 1941, inclus în *Aspecte literare contemporane*, 1972, cf. pp. 643-4) scrisese că „Titu Maiorescu n-a creat curentul literar junimist”, cu referire restrânsă la literatură, el doar a înțeles geniul personal al lui Eminescu, Creangă, Caragiale. (Raportul cu orice curent îi apare lui Al. George practic impropriu, deși teoretic îl admite frecvent, am putea spune că teoretic îl practică și el.)

Exemplaritatea lui T. Maiorescu îi apare discutabilă, parțială. Exemplară cu adevărat pare a fi ratarea, care are și ea măsura celui care o produce, în funcție de virtualitățile personale. Maiorescu însă nu are operă „pe măsura personalității sale”. Al. George îl elimină brutal din spațiul creației. „Maiorescu n-a avut în nici un fel vocația creației”. Ce vrea el să se înțeleagă prin creație rămâne obscur. Personalitatea nu implică în nici un fel creația? Al. George, care pare, în modul cel mai straniu, că își renegă sau denigrează creația critică, se știe că își promovează acerb creația ficțională, de romancier.

T. Maiorescu este în îngăduința sa doar o personalitate de context strict autohton, una printre atâtea altele, nici măcar sau nicidecum un *primum inter pares*, alții dintre contemporani fiindu-i superiori. „Hasdeu, Odobescu, Xenopol sunt oameni prin care cultura română dialoghează de la egal la egal cu cea europeană.” Dar T. Maiorescu dialoghează și el în scris cu gânditori, creatori europeni, iar cei trei crai de la răsăritul gândirii românești salutați aici nu au avut totuși un dialog propriu-zis recunoscut cu nume prestigioase ale continentului nostru de posesie și obsesie. În general, cei mari ai noștri, se cunoaște că se bagă în seamă mai cu seamă printr-o mobilitate națională.

T. Maiorescu revine la „elementaritate”, constată Al. George, prin E. Lovinescu, el nu are ca Eminescu demonul creației. Ce să înțelegem prin elementaritate, ceva exclusiv peiorativ, nu și esențial? Iar Eminescu să fi fost potopit de complexitate și extras total din elementaritate? T. Maiorescu n-a înțeles spiritul culturii franceze, constată Al. George, de data aceasta prin G. Călinescu, felicitat pentru exactitate. Dar și asta se poate discuta. Germanitatea pare a-i acoperi francitatea. Iar cele două, extensiv vorbind, nu se opun, se completează și într-o măsură chiar se suprapun.

Dacă nu există aici o banală și nefastă eroare literală, T. Maiorescu este redus la a(l)itudine critică. „Maiorescu a fost expresia cea mai desăvârșită a atitudinii critice.” El susține o „critică de altitudine”. E, adică, un simplu cititor reactiv. Ori reacționar. Împrumută, cam abuziv, o poziție înaltă. Dar din critică este aproape eliminat de Al. George, pentru care rămâne un cultural de context, unul privilegiat, cu harismă, aproape un vrăjitor, cam acest tip de personaj impunător: „socotim că personalitatea lui, de importanță prevalent culturală, va interesa în primul rând biografic, prin relațiile cu contemporanii, ca un punct de răscruce de drumuri”. Omul T. Maiorescu este luat de parvenit social, ca universitar și avocat, de publicistul care va îndemna la contemplarea părții pozitive a parvenitului, aceea de a se smulge din închistare și inerție. Avocatul critic Al. George devine procuror al criticului avocat T. Maiorescu. Îi elogiase onestitatea (altcum arătată cu fisuri), îi critică drastic profesionalitatea arogată ori, prin alții, prezumată. Unul dintre aceștia este chiar admiratul (cum poate admira el) E. Lovinescu, în chip de apologet mistificator: „marele critic al literaturii românești, prin complexitatea și puritatea sa, rămâne E. Lovinescu”. El l-a folosit pe T. Maiorescu „întrucâtva partizan și unilateral”, ca apărător al „autonomiei esteticului”. Al. George repetă programatica (doar a sa?) nevoie de „temeiuri noi de înțelegere”. De actualizare, de revizuire? Posibil, dar probabil nu printr-o abordare pur critică, ci istorico-literară. Un reper rămâne pentru el, desigur, monografia lui E. Lovinescu. Citit mai mult pe dos decât pe față.

Din *Titu Maiorescu și discipolii săi*, alt articol din cartea sa apărută în 1980, aflăm, nu ca o mare surpriză, că nu toți *convorbiriștii* care l-au criticat pe Gherea îi sunt cu adevărat emuli pretinsului, de fapt, mentor junimist. N-ar fi știut să și-i facă, pe acei emuli. Are falși discipoli, așa cum și-i dorea, inferiori. G. Călinescu l-a numit în 1947, „cu o genială intuiție”, „Platon academizând printre ciraci”. Contează și cum s-au poziționat aceștia. „Victima” își inspiră „călăul” până nu mai respiră. Pompiliu Eliade, notează Al. George, îi este „mentorului” (ca să-l numesc și eu cu termenul stereotip) „cel mai devotat și obligat elev”. Epistolierul T. Maiorescu apare laconic, banal, ironic, zdrobitor, și cel mai frecvent el rupe dialogul. Ciracii există eventual în conștiința lui narcisistă. Admiratul nu le împrumută – de fapt ei le refuză – și idei. Să fie chiar idei? Al. George le concede pentru un moment existența în mintea și scrisul junimistului principal, nu și principial. Chiar admirația le trece repede „ciracilor”. În adversitate. Sau în *adversaritate*. Al. George folosește cuvântul, scrie într-o carte ulterioară a sa un eseu cu acest titlu. Divorțul lor nu este lipsit de durere. Cel mai afectat apare Duiliu Zamfirescu. Excepție de fidelitate fac S. Mehedinți și Rădulescu-Pogoneanu. T. Maiorescu nu are „o echipă credincioasă”. Întrebarea este dacă și-o dorea.

La București a existat maiorescianism, nu junimism, crede Al. George. Nu e vorba de cuvinte cu bătaie doctrinară. Sensul ar fi acela că T. Maiorescu s-a izolat, iar ideologia comună a junimismului ajunge abandonată. Oricum, junimism și maiorescianism admit doar anumite apropieri, nicidecum identificări.

L. Rusu este scos din nou în afara dialogului cu critica: „nu e un om al dialogului”. Îi scapă mai întâi dialogul cu scrisul lui T. Maiorescu. Se sustrage programului critic comun (și lui Al. George): L. Rusu nu face o *nouă și revelatoare* lectură a lui T. Maiorescu. Al. George lovește în erori, chiar și în unele mult țipate. Erori sau poate doar pretinse erori. Cum este aceea că Maiorescu nu are pregătire filosofică. Nu că n-ar fi filosof, dar că pur și simplu n-ar fi citit, studiat, asimilat deloc filosofia, ceea ce este nedrept spus. Lui Maiorescu nu i se contestă însă pregătirea juridică. Poți fi jurist, dar nu filosof, în ambele cazuri fără a avea o doctrină personală. Fapt ce s-ar cere mai bine discutat. Distanța dintre filosof și pedagog în filosofie are toate șansele să nu se restrângă. Profesorul de filosofie T. Maiorescu nu e filosof, din lipsă de vocație și copleșit de viața din afara gândirii aprofundate. I s-ar potrivi dictonul, automat notat de Al. George, *Primum vivere, deinde philosophari*. Dar disociatorul pare a

exclde și acest *deinde*. Omul înlătură creatorul, se sugerează, se spune chiar. Lipsit de acces la obiectivitate, adevăr, unitate, armonie, continuitate, emoțional mult mai mult decât rațional, deși nu la modul comun, banal, izolaționist. Dar, totuși, un fel de sclav al sinelui biografic. Omul l-a alungat pe creator, potrivit „logicii” radical-exclusiviste a lui Al. George. Nu doar l-a încurcat, l-a anulat. T. Maiorescu ajunge „stăpânit de cel mai acut subiectivism, pasionat și nedrept, de multe ori vindicativ”. El are „o alcătuire lăuntrică ciudată și contradictorie”. Ciudățenia sufletească și-o dezvăluie în iubirea „exaltată, neverosimilă” pentru sora lui, Emilia, ca și în „raporturile cu tatăl său”. Fondul alterat al familiei i-a imprimat forma scindată. T. Maiorescu „nu este deloc un om dominat de principii, ci de puternice porniri afective”. Ai zice că afectivul nu posedă organul gândirii. Al. George, extremistul, bovaricul moderat, șterge cu propria reflecție gândirea existentă și în afara principiilor. Închide gândirea în principiu. Sau din principiu!? Condamnă majoritatea umană la afectivitate, ca și cum afectul ar fi inferior, la mintea oricui, și nu, el însuși, gemelar gândirii. Mereu, el vede personajul și nu personalitatea, omul și nu creatorul. Performanța lui T. Maiorescu ar fi exemplară și paradigmatică în ordine perfect psihologică. Junimistul ar avea, în secolul 19, sufletul cel mai „complex” și „contradictoriu”. Materie bună, iată, dar numai pentru biografii, eventual și pentru romancierii ori dramaturgii. Gânditorul ar fi fost un (di)simulant: „folosindu-se doar de principii”, într-o lucrare (ori lucrătură) „plină de contradicții”. La plural. La singular, din titlu, îl va aborda N. Manolescu, în *Contradicția lui Maiorescu*, din 1970.

Ca atare, T. Maiorescu nu devine un teoretician și un director literar. Al. George nu vrea să se singularizeze, se alătură (pentru a-i spune în *lături* lui Maiorescu!), notează el, lui Ș. Cioculescu sau Al. Paleologu, acesta citat extensiv din *Spiritul și litera*, pentru constatarea unui Maiorescu temperamental, iar nu teoretician. Hulita, mai peste tot, teorie, are în cultura română o *adversaritate*, ca să reiau termenul inventat de Al. George, mai mare decât prin alte părți. Ne condamnăm și mutilăm mai mult decât alții la orbecăire, de teama presupusei sau pretinsei noastre anulări pe calea teoretică...

În *Incontestabilul Maiorescu*, alt articol din carte, plecând de la sinteza lui N. Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu* (1970), peste care trece în zbor, Al. George se cramponează de faptul că și aici, dacă nu aici mai ales, T. Maiorescu trece drept un „ctitor” critic – și, de fapt, nu numai –, în timp ce anterior E. Lovinescu și alții „i-au acordat un rol de frână lucidă și logică într-o epocă de amețeli și de confuzii”. Ctitor, în limite semantice rezonabile, poate să însemne nu doar inițiator, dar și fondator, întemeietor, pe urme vagi. Un ctitor impune, consolidează, nu și, ori nu doar, începe și inventează. N. Manolescu, cum e știut, recunoaște aproape discreționar nu pe cine are prioritatea, dar pe cine reușește să impună o idee, un concept, un fenomen. Ecoul public ajunge în ce-l privește criteriul construcției spirituale. Pe de altă parte, luciditatea și logica, opuse de Al. George amețelilor și confuziilor, adică suficienței și blocajelor, nu sunt departe de o întemeiere prin adevăr. Iar adevărul rămâne și pentru Al. George criteriul primordial al domeniului critic. De adăugat: al oricărui domeniu. Pe scurt, un ctitor bun folosește într-adevăr luciditatea și logica pentru a opri un curs anemic și păgubos al lucrurilor.

Al. George minimalizează, până la eliminare, și acest rol, care-i părea anterior acceptat, de eficient „frânar”. Îl trece pe refuzatul „ctitor”, ca vehicul cultural, pe dreapta sau îl gareză cu suficiență. O suficiență, pesemne, de esență liberală, sau național-liberală, autohtonă, afirmată în ipoteza, dată ca certitudine, că de fapt în epocă multe „se soluționau de la sine”. Al. George ilustrează de pe acum, punctual, în trecere, un liberalism echivoc, deopotrivă activist și pasivist. Iată un alt fel de a spune că orice lucru se face prin el însuși. Formulă activist-pasivistă, deci, trimitând la aceea cunoscută din expresia „prin noi înșine”.

Care a fost în formă și în fond *acțiunea* (cuvânt recurent la Al. George, când analizează personalitatea – să-i zic – creatoare) lui T. Maiorescu? El îi recunoaște doar „acțiunea (...) de suprafață, adică culturală; ea nu a fost determinantă pentru conștiința scriitorilor”. Un cultural și nu un estetizant, deci, este aici propus. A apăsător astfel pe forma dispensată de fond. Goliță, literar, ea ajunge gonflată cultural. T. Maiorescu „a dat o formă radicală acțiunilor sale”. Nu este, subliniază, un „inițiator”. Ctitori sunt în cultură Heliade, Hasdeu, nu și T. Maiorescu, cel care „reprezintă o fază secundă, am zice: de maturitate a culturii”, cum constată E. Lovinescu în *Memorii, III*, invocată și aici în sprijin.

Ocazia îl determină pe Al. George să expună iar modul în care înțelege critica literară. Restrictiv, să o pună în raport cu creația literară. El nu recunoaște, ca N. Manolescu, și nici nu susține critica, pentru Al. George, pretins creatoare. De ce nu este și critica creatoare ori chiar o formă de creație, am vrea să aflăm de la el, dar nu o face. Sau răspunde oblic. Evident negativ. Întreabă „ce este critica, un manifest sau un epilog?” Primează sau urmează în relație cu literatura de imaginație (imaginând că domeniul critic îi este acesteia interzis)? Afirmă că Maiorescu însuși recunoaște criticii un rol secund, nu creator. Creația să fie mai cu seamă un fapt de primordialitate, inițiere, ctitorire? Pesemne.

Creația a fost pusă deasupra criticii de „spiritele funciar anti-maioresciene (care) au fost oameni de felul lui Heliade, Hasdeu și Iorga”. Înseamnă că Maiorescu, punând și el creația deasupra criticii, recunoscându-i criticii un rol secundar, este și el anti-maiorescian? Pesemne. Ba chiar sigur. E doar una dintre contradicțiile sale. Dar a privilegia creația înseamnă cumva a nesocoti estetica. S-ar putea deduce. Al. George remarcă faptul adevărat, și totodată curios, crede el, că G. Călinescu pe cei trei i-a admirat, „deși admitea principial radicalismul estetic al lui Maiorescu”. E cu adevărat contradicția esențială a lui Călinescu. El nu are sau nu respectă principiile pe care însă le arogă. Dar nu notase altundeva și Al. George, pe urmele lui Al. Paleologu, că Maiorescu rămâne temperamental și nu principial? Prin urmare, contează nu doar ce spui și faci să primeze, dar și ce împlinești din ce pretinzi a urma.

Critica este totuși un moment al creației, recunoaște chiar și Al. George. Atunci de ce o izolează de aceasta? „Artistul își dă seama că nu critica e creatoare.” Nu-i și artistul un critic implicit? Artistul și criticul, fie individual, fie în grup, greșesc colaborând? Recunoscându-și identitatea și socialitatea, limitele în delimitări și interferențe? Al. George se simte chemat să-i pună pe fiecare într-un alt colț, ca urmare să-i încolțească, dar să-i ordoneze: mai întâi creatorul, doar apoi criticul.

Există o „insuficiență” a spiritului critic în raport cu creația, iată convingerea lui Al. George. Se poate crede așa ceva, la modul ideal? Pentru că în realitate există preponderent cazuri de insuficiență a spiritului creator în raport cu critica. O suficiență, adică o neînțelegere. O are și Al. George? S-ar spune că da.

În totul, în cultură, ca și în critică, precum în politică, T. Maiorescu îi apare lui Al. George drept un consecvent conservator. Aceasta rămâne vocația lui profundă. Este un tip de cultural măsurat și circumspect. Un lucid purtat de adevăr, greu de atins și mai ales de asimilat, de păstrat. Dar se-ntâmplă aproape oricui să cunoască astfel de dificultăți. „Maiorescu înseamnă în cultura română o primă afirmare a prudenței strategice în disputa de idei.” Așadar, măcar o anumită priză la idei tot are. Nu are idei proprii (recunoscute *criticului* Ion Caraion!), dar apropiază idei. Nu le induce ori deduce, dar le conduce. Ele se tulbură ori îl tulbură, când le rostuieste în relație cu unii autori și textele lor. S-ar zice că le folosește ca miticul Procust propriul pat. Nimeni și nimic nu i se potrivește. Că T. Maiorescu a victimizat pe unii ca Heliade, Bărnăuțiu, Sion și că devine foarte sever, negativist, Al. George observă și prin T. Vianu.

Luat de alții, de la E. Lovinescu în urmă, drept fondatorul criticii literare românești, T. Maiorescu este recunoscut de Al. George ca fiind aproape lipsit de vocație profesională, mai curând un neavenit. „Făcând distincția între spiritul critic și cel de criticare, am afirmat că pe acesta din urmă Maiorescu îl posedă infinit mai mult decât pe primul.” Îl vede pus pe hartă în critică și nu ca pe unul care trasează harta domeniului. Așa crede Al. George, criticul care se reneagă, deși rămâne pus deopotrivă pe hartă și pe hartă în branșa criticii...

Al. George scrie aici despre sine pentru a-și motiva autoexcomunicarea: „un om cu o activitate sincopată (cum e autorul acestor rânduri) nu e critic”. Să fie criticul veritabil legitimat exclusiv de continuitate? Să spunem că nu generalizează: ar însemna că toți criticii coexistă într-un bloc ierarhic. Dar nu este cât se poate de reală și de frecventă tocmai discontinuitatea, chiar în cazul carierelor semnificativ împlinite? Nu ignor intenția și capacitatea de cuprindere a întregului scris literar dintr-o limbă, deși mă întreb cum va mai fi el posibil în timpul care mărește biblioteca exhaustivă a literaturii. Elogios, Al. George admite: critic este N. Manolescu, unul „de factură antimaioreșciană”, pentru că el „dă o replică totalității creației”, „cu strălucire”. (Acolada va fi întoarsă de N. Manolescu într-un articol-necrolog despre Al. George: strălucirea critică îi apare evidentă și în cazul criticului, literar, parțial – totuși dorindu-se, etic, imparțial! – și sincopat.)

Maioreșcian ar fi, prin criteriul cantitativ, la scara unei alte perioade literare, Al. George, care constată că T. Maiorescu „a ignorat” parțial literatura epocii lui și nu a filtrat-o critic, cum susține Vladimir Streinu. Așa privind-o acțiunea critică, T. Maiorescu dă o „falsă imagine” literară. Al. George, pesemne, de asemenea. Însă nu știu dacă mai este maioreșcian Al. George atunci când susține că „judecățile lui sunt de multe ori sub nivelul de înțelegere al contemporanilor săi”, ele situându-l aproape în postură de denigrator. (Ne)recunoscutul fondator al criticii estetice îi apare ca lipsit de gust literar. Iar absența gustului se arată răvășitoare în totalitate. Pentru George rămâne evident că Maiorescu distruge, nu revizuieste. Nu ctitor, ci demolator? Chiar unul dezorientat. Nu deschizător, dar alături, de drumuri. Maiorescu „nu poate fi considerat <ctitor> într-o direcție a cărei dezvoltare el nici măcar n-o întrezărea”.

Un egotist, un „autist”, s-ar spune, cultural, el „nu a riscat în nici un fel o ieșire din sine”. Nu doar a distrus, dar s-a și autodistrus. În postura de critic, Maiorescu ajunge propria victimă, dincolo de – în aparență, de fapt solidar cu – „neajunsul de a paraliza unele inițiative”.

Lui Al. George i se pare straniu a se susține, cum procedează N. Manolescu în *Contradicția lui Maiorescu*, la exact o sută de ani distanță, o ctitorire, un început la 1870. E o iluzie de întârziat cultural, la Maiorescu, nu întâmplător surprins că Ion Petrovici propune o lucrare precum *O problemă filosofică*. Mă mir că Al. George uită să-l numească nihilist – dar distrugător nu e același lucru? – pe T. Maiorescu, întrucât el constatase definitivă nerezistență la filosofie a „celulei românești”. Dar T. Maiorescu nu e impostor, cum credea Hasdeu, el are doar „premise atât de contradictorii” și derulează „o formă de critică ce nu-și recunoaște solidaritatea cu obiectul ei”. Adică devine și blocat, și pe-alături.

Critic atât de viciat, iată, T. Maiorescu *pare* a câștiga înaintea lecturii lui Al. George prin faptul că are „un mare talent literar”, un stil propriu, marcat de sobrietate, prin care el poate trece drept „un mare model în proza de idei” (!), posedând și „o bună știință a regiei” scrisului. Ce folos, dacă marele talent literar, stilul personal, original, nu-l validează pentru creație. Iar ideile, din nou recunoscute temperamentalului – parțial – critic, nu-i luminează vreo cale, nu fac din el un teoretician și un practician creator, autentic critic...

Greu îți faci vreo idee, în sensul de părere, chiar și despre înzestrarea unui *spirit de criticare* ca T. Maiorescu, din citirea lui Al. George, care s-ar fi așteptat de la el să lase studii

despre Heliade, Kogălniceanu, Hasdeu, Gherea. Un adevărat spirit îndrăzneț a fost, se susține în contrapondere, creatorul literar I. B. Deleanu cu *Țiganiada*. Comparația nu prea are rațiune, în dihotomizarea creație-critică mereu abilitată de Al. George? De este așa, ea se repetă. T. Maiorescu apare pus în analogie cu un ficționar junimist. „Viziunea generală este și la Maiorescu, ca și la Caragiale, de o scandalosă parțialitate.” De ce? Nu știu dacă o explicație ar fi conservatorismul. Firește, discutabil. Dar poate că-n esență indenegabil. Al. George vine aici cu altă explicație: talentul nu oprește neadevărul. S-ar zice chiar că-l grăbește. E o primejdie, pentru un critic, să scrie cu talent, sugerează Al. George, odată cu soluția de a scrie tern, pentru a fi peren, ca să nu zic chiar etern. N-ar fi cazul. E și el un sceptic, convins de uzajul, nu doar învins de uzul literaturii. Dar despre perimarea scrisului, pe genuri literare, se cade a relua lectura...

Purtător de adevăr, cum se crede – că i se cade –, Al. George intră în dispută și cu succesorii în critica și istoria literară ai lui T. Maiorescu. Dintre victimele acestuia, el constată că s-au recuperat doar doi, Sion și Urechii. Urmează dialogul critic atât de polemic, de războinic, victimizator, de la noi sau poate de oriunde. Cine nu e victimă și cine nu victimizează?

Dintre toți cei pomeniți, însă, în cine se întruchipează adevărul? Oricum, etica nu ajută. Al. George recunoaște moralitatea critică susținută de E. Lovinescu, dar e încredințat că „un om de bună-credință poate greși, adică poate să se afle alături de adevăr”.

Al. George se agață de adevărul existent în el însuși, în adevăr, dar poate că și-n subiectul care îl arogă. „Căci adevărul și numai adevărul sancționează, legitimează actul critic.” Adevărul ca nume; în numele adevărului; adevărul este ceea ce se crede, de către oricine, a fi. Așa cum îl deține, Al. George îl îndepărtează pe T. Maiorescu de el. „Or, Maiorescu a fost de multe ori un judecător strâmb, care a izbutit datorită talentului, abilității polemice, să pară totuși că are dreptate.” Îl îndepărtează parțial. Lui T. Maiorescu i-a trecut demult momentul. El rămâne pur conjunctural, nu e necesară întoarcerea la el. Nu i se pare un spirit creator, nici un spirit critic de solidă postură, dar e recunoscut – citim printre rândurile firește autocenzurate – ca un spirit liberal (conservator). „Exemplul maiorescian e totuna cu un apel la libertatea spiritului, semnul maturității unei culturi.” Se folosea oare Al. George de T. Maiorescu pentru a-și exprima liberalismul, tot așa cum crede el că E. Lovinescu recursese la „mentorul” junimist pentru a-și realiza crezul estetic? Sunt convins că, măcar în parte, poate fi adevărat.